

Araştırma Makalesi / Research Article

ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİ CUMHURİYET BAYRAMI KUTLAMALARI

Ayşe BEDİR¹

Öz

Bu çalışmanın konusunu, 2023 Türk Tarih Kurumu takviminde kullanılan erken Cumhuriyet dönemi Cumhuriyet Bayramı kutlamalarına ait görsel malzemelerin göstergebilimsel analizi oluşturmaktadır. Araştırma bulgularına göre takvim yapraklarında seçilen görsellerde erken Cumhuriyet döneminin Anadolu'nun çeşitli yerlerinde düzenlenen Cumhuriyet Bayramı törenlerine ait fotoğraflar ve posta pulları olduğu görülmüştür. İzmir'in işgalinden kurtuluşuna, Lozan Antlaşması'yla tam bağımsız bir Türkiye'nin ilanına kadar Milli Mücadele'nin özeti fotoğraf gerçekliğiyle hedef kitleye sunulmuştur. Türkiye Cumhuriyeti'nin iç ve dış siyasetinin istikameti belirlenmiştir. Cumhuriyetin ve cumhuriyet değerlerinin korunması gerektiği, müreffeh bir devlet olmak için durmadan çalışmak gerektiği, tam bağımsız her alanda kendi kendine yeten güçlü bir devlet vurgusu yapılmıştır. Fotoğraflarda ve posta pullarında kurucu rolünü vurgulanmak üzere Atatürk fotoğraflarının; egemenliğin halka ait olduğunu vurgulamak üzere halk fotoğraflarının; yaşlısı, genci, kadını erkeğiyle topyekûn bir mücadele sonucunda Kurtuluş Savaşı'nı zaferle neticelendirip Cumhuriyetin, tüm halkın kazanımı olduğu vurgulanmıştır. Ayrıca fotoğrafların hem yaygın hem örgün eğitime hizmet etmesi bakımından tarih şuuru oluşturmak ve ulusal duyguları canlı tutarak milli bilinç aşılama fikrine de hizmet ettiği görülmüştür. Çalışmada 2023 Türk Tarih Kurumu Takvimi, C.H.F. *Halkevleri Talimatnamesi*, TBMM Zabıt Ceridesi gibi resmi kaynaklar ve konuyla ilgili literatürden istifade edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Erken Cumhuriyet Dönemi, Cumhuriyet Bayramı kutlamaları, İmge, Fotoğraf, Göstergebilim.

REPUBLIC DAY CELEBRATIONS IN THE EARLY REPUBLICAN ERA

Abstract

The subject of this study is the semiotic analysis of visual materials from the early Republican era Republic Day celebrations featured in the 2023 Turkish Historical Society calendar. According to the research findings, the visuals selected for the calendar pages consist of photographs and postage stamps from Republic Day ceremonies held in various parts of Anatolia during the early Republican era. The essence of the National Struggle, from the occupation of İzmir to its liberation and the proclamation of a fully independent Türkiye with the Treaty of Lausanne, has been presented to the target audience through the realism of photography. The direction of the domestic and foreign policy of the Republic of Türkiye was established. Emphasis was placed on the need to protect the Republic and its values, to work tirelessly to become a prosperous state, and to achieve full independence as a strong, self-sufficient nation in every field. In the photographs and postage stamps, Atatürk's images were included to emphasize his founding role, while images of the people were used to underline that sovereignty belongs to the nation. The visuals highlighted that the Republic is a collective achievement of the entire population—young and old, women and men—emerging victorious from the comprehensive struggle of the War of Independence. Additionally, the photographs were observed to serve the purpose of fostering historical awareness and instilling national consciousness by keeping patriotic sentiments alive, contributing to both formal and informal education. The study utilized official sources such as 2023 Turkish Historical Society Calendar, C.H.F. *Halkevleri Talimatnamesi* (People's Houses Regulation) and the *TBMM Zabıt Ceridesi* (Grand National Assembly of Türkiye Records), as well as archival documents for the photographs featured in the calendar alongside relevant literature on the subject.

Keywords: Early Republican Era, Republic Day Celebrations, Image, Photography, Semiotics.

¹Dr., Türk Tarih Kurumu, a.bedir@gmail.com, ORCID: 0000-0003-0443-4570

Başvuru Tarihi (Received): 01.08.2025 **Kabul Tarihi** (Accepted): 27.01.2026

Giriş

İmgelerin sunduğu deliller tarihçi için yazılı belgelerin tarihe tanıklığı kadar değerlidir. Burke (2003, s. 13) imgelerin geçmişe tanıklığını şu sözlerle açıklamaktadır:

“Resimler, heykeller, baskılar ve diğer imgeler bize, yani gelecek nesillere, geçmiş kültürlerin yazıya dökülmemiş deneyimlerinin ya da bilgilerini paylaşma olanağı sağlar. Bunlar, belki bilip de daha önce o kadar ciddiye almadığımız şeyleri önümüze koyarlar. Kısacası imgeler geçmişi daha canlı bir şekilde ‘hayalimizde canlandırmamızı’ sağlar.”

Takvim zamanı gösterirken tarihe dikkat çekmektedir. Zamanın ve zamanın somutlaşmış cismi takvimin; soyut düzlemde ister döngüsel ister lineer olsun zamanda cisimleşmiş tarihin ve tarih çalışmalarının önemine değinen İnan (2023, s. 15-16), Atatürk’ten şu sözleri aktarmaktadır:

“İnsanların tarihten alabilecekleri mühim dikkat ve intibah dersleri; bence devletlerin umumiyetle siyasî müesseselerin teşekküllerinde, bu müesseselerin teşekküllerinde, bu müesseselerin mahiyetlerini tebdilde ve bunların inhilâl ve inkırazlarında müessir olmuş olan sebepler ve âmillerin tetkikinden çıkan neticeler olmalıdır. Meselâ, Osmanlı İmparatorluğunun doğmasını mucip olan sebep ve âmillerin tetkikinden çıkan netice mühim olduğu gibi, bu İmparatorluğun batması sebep ve âmillerin tetkikinden çıkacak netice de o kadar mühimdir. Bu tetkiklerde, şüphesiz siyasî müesseseyi kuran milletlerin her nokta-i nazardan harsları derecesi mütalâa olunur; şahısların müspet veya menfi tesirleri nazarı dikkate alınır. Siyasî müesseselerin değişmesine misal olarak bu günün bir hâdisesini de tahlil edebiliriz...”

Bu cümleden olarak tarihin değişimine ve tarihe misal olarak hadiselerle ilaveten hadiselerin maddede zuhur eden görsel malzemelerini de tahlil edebiliriz.

Takvimler, zamanı göstermenin, astronomik ve astrolojik bilgilerin yanı sıra içerdikleri zengin görsel tarihi ve kültürel malzeme ile tarihe ışık tutmaktadır. “Tarihsel Süreç” olarak düşünülebilecek takvimler, toplumsal bellek için malzeme sağlarken, ideolojik mesajlar için öne çıkan temalara da yer verir (Çiftçi & Çiftçi, 2021, s. 557). Jacqueline de Bourgoing (2008, s. 91), *Takvim Zamanın Efendisi midir?* adlı çalışmada takvimlerin içeriklerinin hedef kitleye göre çeşitlilik gösterdiğini, geleceği somutlaştırmak, ölümsüzleştirmek, bir döneme ait zevklerin yansımaları olarak geniş yelpazede propaganda, mizah, cinsellik gibi içeriklerden resimlerle bezenmiş olduğunu belirtir. Türk Tarih Kurumu da 2023 yılı takvimini, yıldönümü etkinlikleri kapsamında cumhuriyetin ilanının 100. Yılı muhtevasıyla hazırlamıştır. Bu çalışmanın konusunu, yıldönümü/anma etkinlikleri vesilesiyle aylık, yapraklı masa takvimi şeklinde hazırlanmış 2023 Türk Tarih Kurumu takviminde kullanılan erken Cumhuriyet dönemi Cumhuriyet Bayramı kutlamalarına² ait görsel (fotoğraflar ve pullar) malzemelerin göstergebilimsel analizi oluşturmaktadır.

Çalışmanın amacı, takvimdeki görsel malzemelerin taşıdıkları iletilerin/kodların açığa çıkarılmasıdır. Ana kaynak niteliği taşıyan yazılı belge niteliğine haiz arşiv belgeleri ve kitaplar dışında takvimler ve takvimlerin içerdiği malzemeler, kültür tarihine ve kültür tarihine kaynak sağlayan kültürel kodların taşıyıcısı olan görsel unsurlara kaynaklık etmesi bakımından ve bilimsel araştırmalarda pek fazla konu edinilmediğinden önem taşımaktadır. Bu çalışma da ulus devlet

² 26.09.1936 tarihli Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliği tarafından Dahiliye Vekaleti ve CHP Genel Sekreteri Saffet Arıkan imzalı Cumhuriyet Bayramı kutlamasının icrasına yönelik yapılan hazırlıkları içeren tamim, Cumhuriyet Bayramı töreni için yapılan hazırlıklara örnek olması bakımından önemlidir (Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA) 490-1-0-0/3-13-26.) Bk. Ek 1; Erken Cumhuriyet döneminde Cumhuriyet Bayramı kutlama talimatları için benzer içerikli belgeler için bk. BCA 490-1-0-0/2-9-12; 10.03.1938 tarihli belge için bk. BCA 490-1-0-0/4-16-18; 24.9.1928 tarihli belge için bk. BCA 180-9-0-0/6-38-4.

inşasında kültürel anlamda önemli rolü olan ve Türkiye Cumhuriyeti'nin köklü ve sembolik kurumlarından biri olan Türk Tarih Kurumu'nun hazırlamış olduğu takvimlerdeki görsel içerikleri konu etmesi bakımından önem taşımaktadır. Çalışmanın kapsamı, takvimin içerdiği zamana ve bayram kutlamalarına ait bilgilerden ziyade, takvim yapraklarında kullanılan görsel malzeme ile sınırlandırılmıştır.³ Çalışmada metot olarak kültür tarihi çalışmaları için kullanılan fotoğrafların göstergebilimsel analizi metodu kullanılmıştır.

Çalışmada C.H.F. *Halkevleri Talimatnamesi*, TBMM Zabıt Ceridesi gibi resmi kaynaklar, takvimde yer alan fotoğraflar için arşiv belgeleri (*Bursa Kent Müzesi Arşivi*, *Bülent Yılmaz Arşivi*, *İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Kütüphanesi*, *Prof. Dr. Murat Küçükkuşurlu Arşivi*, *Konya Yazma Eserler Kütüphanesi* *Avukat Ahmet Ergun Koleksiyonu*, *İzmir Büyükşehir Belediyesi Ahmet Piriştina Kent Arşivi ve Müzesi* vs.) ve konuyla ilgili literatürden istifade edilmiştir.

1. Yöntem

Göstergebilim (semiology), Louis Hjelmslev, Claude Lévi-Straus, Ferdinand de Saussure ve Charles S. Peirce gibi genel olarak yapısalcı /dilbilimci çalışmalardan temellenen, işaretler⁴ sisteminden oluşan her tür yazılı ya da görsel malzemede, ikili karşıtlıklar biçiminde ortaya çıkan düz/yan anlam, gizli/örtük şekilde anlamın nasıl oluşturulduğu ya da inşa edildiği/kodlandığı ve alımlayan tarafından nasıl anlamlandırıldığı/kod açılmışlığıyla ilgilenir.

Göstergebilim, Saussure tarafından *Cours de Linguistique Générale*'de, "Göstergelerin toplum içindeki yaşamını inceleyen bir bilim tasarımı" olarak tanımlanmış ve bu tasarımın, insanlığa "göstergelerin özünün ne olduğunu, hangi yasalara bağlı olduklarını öğreteceği" ifade edilmiştir (Mattelart & Mattelart, 1998, s. 69).

Göstergebilimin özü ve bağlı olduğu yasalarla/ilkelerle ilgili genel çerçeve ise Roland Barthes tarafından 1964'te *Communications* adlı dergide yayımlanan "Göstergebilimin Öğeleri" başlıklı makaleyle ((Mattelart & Mattelart 1998, s. 69) çizilmiş; göstergebilimin temel ilkeleri dil/söz, gösteren/gösterilen, sistem/dizin, düzanlam ve yananlam olmak üzere dört öge olarak belirlenmiştir. Bu ilkeleri Barthes, *Göstergebilimsel Serüven*'de (2023, s. 30-87) dil ve söz, gösteren ve gösterilen, dizim ve dizge, düzanlam ve yananlam şeklinde gruplandırmıştır.

Gösteren ve gösterilen ikilisinin birlikte oluşturduğu kompozisyonun yani göstergelerin anlamlandırılması konsensusa varılmış kodlar aracılığıyla gerçekleşir.⁵ Yine göstergebilimsel analizde kod dışında ikon, simge, imge gibi çeşitli kavramlara ihtiyaç duyulur.

³ Konu ve kapsam bakımından takvim görsellerine odaklanan bu çalışmada erken Cumhuriyet döneminin bayram kutlamalarına ait literatüre metin içinde konuyu dağıtmamak adına yer verilmemiştir. Ancak genel olarak törenler özelde ise Cumhuriyet Bayramı kutlamalarının devletin meşruiyetini sağlamak ve süreklilik açısından öneme sahip olduğunu belirtmek gerekir. Konuyla ilgili Bengül Salman Bolat (2007, 1), *Milli Bayram Olgusu ve Türkiye'de Yapılan Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları (1923-1960)* başlıklı doktora tezinde, tarihi olaylar kadar "tarihi adet, tören ve kutlamaların toplumun kültür ve ahlak düzeyi ile geçim biçimi hakkında fikir verdiğini" ifade etmiştir. Yine erken Cumhuriyet döneminde Ankara, Bursa, Erzurum, Afyonkarahisar gibi çeşitli şehirlerde yapılan bayram kutlamaları mevcuttur. Konuyla ilgili literatür için bk. Tozoğlu & Kaymaz & Sezen, 2022; Sönmez, 2004; İdem, 2021; Alpaslan, 2019; Tunç, 2024.

⁴ İşaret kavramının tarihsel serüveni oldukça eskiye gider ve pek çok nedenle de anlamı belirsizdir. Bu nedenle de Saussure'un dünyasına nüfuz etmek gerekir. Gösteren ve gösterilen, Saussure terminolojisinde işaretin bileşeni, tamamlayıcısıdır (Barthes, 1977, s. 35, 39). C. Peirce ise kendi paradigmasını, işaretin son yorumlanış keşfinin metodu olarak yani zihinsel bir konsept olarak geliştirmiştir (akt. Shapiro, 1974, s. 37).

⁵ Gösterilen kavramı, bir şeyin zihinsel temsiline işaret eder. Gösteren kavramı, gösterilenden bağımsız düşünülemez. Gösterenin özü daima sesler, nesneler, imgeler gibi daima maddi şeylere tekabül eder. Sözel, grafik, ikonik ve mimiksek işaretler tipik işaretler kavramı altında toplanabilir. Anamlama, ise gösteren ve gösterilen ikilisinin birlikte oluşturduğu gösterenin uzlaşımlarla girdiği etkileşim sonucunda ortaya çıkan süreci ifade eder (Barthes, 1977, s. 42, 47). Anamlama, ise gösteren ve gösterilen ikilisinin birlikte oluşturduğu gösterenin uzlaşımlarla girdiği etkileşim sonucunda ortaya çıkan süreci ifade eder. Barthes (1977, s. 48), anamlamayı sonucu, ürünü işaret olan gösteren ve gösterileni birbirine bağlayan bir süreç olarak değerlendirir.

İmge, gerçekliğin zihin tarafından yeniden tasarımıdır; dış dünyada var olan nesnelliğin özne tarafından zihinsel süreçlerle yeniden inşasıdır. W.J.T Mitchell (1986, s. 10), *Iconology Image, Text, Ideology* adlı eserinde imgelerin (image) soyağacından bahsederken imgeleri şu şekilde gruplandırmıştır: Grafik imgeler (resimler, heykeller, tasarımlar); optik imgeler (aynalar, projeksiyonlar/tasarımlar), algısal imgeler (duyu veri, türler, görünüm), zihinsel imgeler (rüyalar, hatırlara, fikirler, hayal/fantazma), sözel imgeler (metaforlar, tanımlar).

“Gerçekliğin, daha doğrusu bir imgeyi gerçek yerine koymanın cazibesi, fotoğraflar ve portreler söz konusu olduğunda özellikle kışkırtıcıdır” (Burke 1977, s. 21). Bu araştırmada da Cumhuriyetin 100. Yılına armağan olarak hazırlanan 2023 Türk Tarih Kurumu Takvimi’nde yer alan fotoğrafların ve posta pullarının alımlayanla girdiği iletişim sürecinin deşifresi başka bir ifadeyle görsel malzemenin barındırdığı açık ya da örtülü mesajların hedef kitlece nasıl kod açıldığı göstergebilimsel analiz yöntemiyle gösterilecektir. Takvim yapraklarında 26 adet fotoğraf ve 12 adet posta pulu kullanılmıştır. Bu fotoğraflarda muhteva itibarıyla tekrar eden fotoğraflar göstergebilimsel analize tabi tutulmayacaktır. Takvim yapraklarında kullanılan görseller, fotoğraf ve üzerine grafik tasarımıyla eklenen posta pullarından oluşmaktadır. Çalışmada posta pulları da fotoğrafla birlikte analize tabi tutulan görselin içinde bir bütün olarak değerlendirilmeye alınmıştır.

2. 2023 Türk Tarih Kurumu Takvimi

Takvimin fiziki özellikleri:

Kasa ölçüsü boyutları, 16,5 x 21,5 cm ve iç kısım boyutları (takvim yaprakları) 13 x 21 cm’dir.

Takvim, ana kapak ve arka yüz ve on iki ay için ayrılmış 12 yaprak toplam 26 sayfadan mürekkep masa takvimi şeklinde hazırlanmıştır. Aylık kalenderin bulunduğu ön sayfalar günlerin rakamlarla gösterildiği zamanı gösteren takvim, fotoğraflar ve posta pullarından oluşurken arka sayfalar cumhuriyetle ilgili kutlama fotoğraflarından oluşmaktadır.

Dış ön ve arka kasa, Kurum logosu, Kurum ismi ve “Cumhuriyetimizin 100. Yılı” ibaresini barındırmaktadır.

Takvim yapraklarında kullanılan görsellerin bulunduğu yer/ay, konusu, fotoğrafın çekildiği yer, mevcutsa hangi yıllara ait olduğu tablo 1’de sunulmuştur:

Tablo 1: 2023 Türk Tarih Kurumu Takvimi Görsel Detayları

Fotoğraf No	Takvim Yaprağında Bulunduğu Yer/ Ay	Konu	Yer	Tarih
	Ana kapak (ön yüz)	Atatürk	Yalova	1932
	Ana kapak (arka yüz)	Cumhuriyet'in 10. Yıl Dönümü Takı	Ankara	29 Ekim 1933
	Ocak (ön yüz)	Cumhuriyet Bayramı Kutlaması, Geçit Töreninde Süvari Birlikleri	Bursa	1940'lı yıllar
	Ocak (arka yüz)	Cumhuriyetin 10. Yılı Korteji	İstanbul	29 Ekim 1933
	Şubat (ön yüz)	Taksim Cumhuriyet Anıtı Çevresinde Cumhuriyet Bayramı Kutlaması	İstanbul	29 Ekim 1934
	Şubat (arka yüz)	Cumhuriyet Bayramı Kutlaması	Bolu	29 Ekim 1932
	Mart (ön yüz)	Bayram Kutlama Töreninde Kız Öğrenciler ve Öğretmenleri	İstanbul	29 Ekim 1929
	Mart (arka yüz)	Bursa'da Bayram Geçit Töreninde Kız Öğrenciler ve Öğretmenleri	Bursa	29 Ekim 1943
	Nisan (ön yüz)	Kastamonu'da Bayram Kutlaması	Kastamonu	1930'lu yıllar
	Nisan (arka yüz)	Erzurum'da Bayram Kutlaması	Erzurum	29 Ekim 1937
	Mayıs (ön yüz)	Cumhuriyet'in 10. Yıl Kutlaması	Konya	29 Ekim 1933
	Mayıs (arka yüz)	Cumhuriyet'in 10. Yıl Kutlaması	İzmir	29 Ekim 1933
	Haziran (ön yüz)	Simav'da Bayram Kutlaması	Kütahya	1930'lu yıllar
	Haziran (arka yüz)	Demiryolları Caddesi'nde Bayram Kutlaması	İzmit	29 Ekim 1929
	Temmuz (ön yüz)	Cumhuriyet Bayramı Kutlaması	Mardin	1930'lu yıllar
	Temmuz (arka yüz)	Cumhuriyet'in 10. Yıl Kutlaması	Konya	29 Ekim 1933
	Ağustos (ön yüz)	Cumhuriyet Bayramı Kutlaması	Rize	29 Ekim 1934
	Ağustos (arka yüz)	Cumhuriyet Bayramı Kutlaması	Rize	29 Ekim 1929
	Eylül (ön yüz)	Havza'da Cumhuriyet Bayramı Kutlaması	Samsun	1930'lu yıllar
	Eylül (arka yüz)	Hükümet Caddesi'nde Cumhuriyet'in 10. Yıl Kutlaması	Samsun	29 Ekim 1933
	Ekim (ön yüz)	Cumhuriyet Bayramı Tebrik Kabulü	Ankara	29 Ekim 1935
	Ekim (arka yüz)	Cumhuriyet'in 10. Yıl Kutlaması	Tokat	29 Ekim 1933
	Kasım (ön yüz)	Cumhuriyet Bayramı Kutlamasında Kız Öğrencilerin ve Öğretmenlerinin Geçit Töreni	Trabzon	1930'lu yıllar
	Kasım (arka yüz)	Cumhuriyet Bayramı Kutlaması	Urfa	29 Ekim 1937
	Aralık (ön yüz)	Turgutlu'da Cumhuriyet Bayramı Kutlaması	Manisa	29 Ekim 1933
	Aralık (arka yüz)	Cumhuriyet Bayramı Kutlaması	Zonguldak	29 Ekim 1934

Tablo 1 incelendiğinde takvimde kullanılan 26 fotoğrafın konusunun Cumhuriyet Bayramı kutlama törenlerine ait olduğu, resmi geçit törenleri, kurulan taklar, tebrik kabulüyle ilgili olduğu görülmektedir. Fotoğrafların ait oldukları şehirler incelendiğinde İstanbul, Ankara, İzmir gibi büyükşehirlerin de içinde bulunduğu Anadolu'nun çeşitli şehirlerinden fotoğrafların seçildiği görülmektedir. Sayısal ağırlık olarak bakıldığında ise fotoğrafların 3 tanesi İstanbul (3), Ankara (2), Rize (2), Samsun (2), Konya (2), Bursa (2), Bolu (1), Erzurum (1), İzmit (1), Tokat (1), Trabzon (1), Manisa (1), Zonguldak (1), Urfa (1), Mardin (1) gibi şehirlere ait olduğu görülmektedir. Fotoğrafların ait olduğu yıllar incelendiğinde ağırlık merkezinin ilk 10 yıl olmak üzere Cumhuriyetin erken dönemlerine ait olduğu görülmektedir.

2.1. Bulgular

Fotoğraf 1: (Ana Kapak Görseli) *Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Yalova’da Çalışma Masasında*

Kaynak: (2023 Türk Tarih Kurumu Takvimi, Tarih Kurumu Kütüphanesi)

2023 TTK takvimi ana kapak görseli için Mustafa Kemal Atatürk’ün Yalova’da çalışma masasında uzaklara baktığı bir fotoğrafı tercih edilmiştir. Metaforik olarak uzak ifadesi, istikbâldeki istikamete refer etmektedir. Fotoğraftaki gelecek referansını tamamlamak üzere takvimin Cumhuriyetin 100. Yılı kapsamında hazırlanması hasebiyle görsele, Atatürk’ün Cumhuriyetin istikbaldeki iç ve dış siyasetinin esasına dair bir sözü eşlik etmektedir: “Cumhuriyetin dahilî ve haricî siyaseti, istikbâlde dahi haysiyet, kuvvet ve istikametle ve Türk milletinin kudretlerini onun refah ve inkişafı için tevcih ve teksif eylemekle temayüz edecektir.”

Fotoğraf 2: (Ana Kapak Arka Yüz Görseli) *Ankara’da Askeri Fabrikalar Umum Müdürlüğü (Makine ve Kimya Endüstrisi Kurumu) tarafından kurulan Cumhuriyetin 10. Yıl Dönümü Takı*

Kaynak: (2023 Türk Tarih Kurumu Takvimi, Bursa Kent Müzesi Arşivi/İhsan Celal Antel Koleksiyonu)

Ana kapak arka yüz görselinde, Cumhuriyetin 100. Yılı çerçevesinde hazırlanan takvim için anlamlı bir seçim olarak bugünkü Makine ve Kimya Endüstrisi Kurumu⁶ tarafından Cumhuriyetin 10. yılı için kurulan 29 Ekim 1933 tarihli tak fotoğrafı tercih edilmiştir. Savunma sanayi kuruluşuna ait bir fotoğrafla hem ordunun hem sivil anlamda ülkenin üretim ihtiyacının karşılanmasına hizmet eden bir kuruluş üzerinden her alanda güçlü bir Türkiye Cumhuriyeti

⁶ Tarihi geçmişi Fatih Sultan Mehmet dönemine kadar uzanan, 1921’e kadar İmalât-ı Harbiye-i Umumiye Müdürlüğü’ne bağlı faaliyet gösteren savunma sanayi kuruluşları, 1921’de Askeri Fabrikalar Umum Müdürlüğü’ne bağlanmış, 2 Dünya Savaşı sonrasında, gelişen şartların da gereği olarak 1950 yılında Makine ve Kimya Endüstrisi ismiyle iktisadi bir teşekkül olarak kurulmuştur (Özlu, 2019, 180-181). Kurumun yapacağı işlerin detayları için 8 Mart 1950 tarihli TBMM’de kabul edilen ve 15 Mart 1950 tarihinde Resmî Gazete’de ilan edilen kanun metni genel hükümlerine bakılabilir (Resmî Gazete, 1950, 1174).

vurgusu yapılmıştır. Takın üstünde 10, 100, 1000 yazısı, sonsuzluk işareti ile birlikte Türk Bayrakları ve ay-yıldız baskıları görülmektedir. 100. Yıla erişen Cumhuriyetin müreffeh biçimde ilelebet yaşayacağı mesajı verilmektedir.

Fotoğraf 3: *Bursa Vilayet Konağı Önünde Cumhuriyet Bayramı Geçit Töreninde Süvari Birlikleri*

Kaynak: (2023 Türk Tarih Kurumu Takvimi, Bülent Yılmaz Arşivi)

Fotoğraf 3'te, 1940'lı yıllarda Cumhuriyet Bayramı kutlamalarında geçit töreni için süvari birliklerinin Bursa'da vilayet konağı önünde çekilmiş bir fotoğrafı kullanılmıştır. Vilayet konağının üstünde "Yaşasın Cumhuriyet" yazılı bir levha, devletin asli unsurları olan Türk bayrakları, ay-yıldızlı levha ve orduyu temsilen atlı askerlerle birlikte kullanılmıştır. Fotoğrafa bağımsızlığın bir simgesi olarak Cumhuriyetin 10. yılı için bastırılmış posta pulu⁷ eşlik etmektedir. Posta pulunda Cumhuriyeti temsilen güneş sembolü kullanılmıştır. Cumhuriyetin memleketi getirdiği aydınlığın dalga dalga yayılarak büyüdüğü mesajı verilmektedir.

Fotoğraf 4: *İstanbul'da Cumhuriyetin 10. Yılı Korteji*

Kaynak: (2023 Türk Tarih Kurumu Takvimi, İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Kütüphanesi CFA-6802)

Fotoğraf 4'te, Cumhuriyetin 10. Yılı kutlamaları için 29 Ekim 1933 tarihli bir görsel tercih edilmiştir. Fotoğrafta Eminönü Sirkeci'de Türk Deri Sepicileri Birliği üyeleri ve arabası, kortej eşliğinde "Durmayaalım Düşeriz" yazılı tak ve Türk Bayrakları dikkati çekmektedir. Taktaki ifadeyle, 10 yıllık Cumhuriyetin henüz çok yeni bir devlet olduğu dolayısıyla ona sahip çıkmak gerektiği ve müreffeh bir devlet olmak, yükselmek için durmadan çalışmak gerektiği mesajı verilmektedir. Bu görselde ülke ekonomisine katkı sağlayan bir kuruluşa ait bir kutlama fotoğrafı

⁷ İletişim hizmetlerindeki aracı rolünün yanı sıra bağımsızlık sembolü olma, koleksiyon malzemesi niteliğini haiz ve bir ülkenin çeşitli özelliklerinin tasvirini ihtiva eden bir bilgi kaynağı olarak posta pullarının işlevi için bk. Anameriç & Rukancı, 201, s. 13-14.

seçilerek yeni bağımsızlığını kazanmış genç bir devlet için tam bağımsızlık ilkesinin ekonomik bağımsızlıkla gerçekleşeceği mesajı üstü kapalı olarak iletilmektedir. Nitekim Atatürk'ün tam bağımsızlık kavramını açıklayan sözleri de bu çıkarımı destekler mahiyettedir:

“Ekonomik kalkınma; Türkiye'nin, hür, müstakil, daima daha kuvvetli, daima daha refahlı Türkiye idealinin bel kemiğidir. Türkiye bu kalkınmada iki büyük kuvvet serisine dayanmaktadır: Toprağın iklimleri, zenginlikleri ve başlı başına bir servet olan coğrafi vaziyeti; ve bir de Türk milletinin, silah kadar, makine de tutmaya yaraşan kudretli eli ve milli olduğuna inandığı işlerde ve zamanlarda, Tarihin akışını değiştirir celâdetle tecelli eden, yüksek sosyal benlik duygusu.” (TBMM Zabıt Ceridesi, Devre 5, Cilt 20, İçtima Senesi 3, 1. İnkat / 1.11.1937: 6).

Fotoğraf 5: *Cumhuriyet Anıtı Çevresinde Cumhuriyet Bayramı Kutlaması*

Kaynak: (2023 Türk Tarih Kurumu Takvimi, Bülent Yılmaz Arşivi)

Fotoğraf 5'te, 29 Ekim 1934 tarihli Taksim Cumhuriyet Anıtı çevresinde Cumhuriyet Bayramı törenine ait bir fotoğraf, Cumhuriyetin 15. yıl dönümü kutlaması için basılmış posta pulu eşliğinde sunulmuştur. Başta Mustafa Kemal Paşa ve silah arkadaşları olmak üzere kucağında bebeği ile Türk kadınının erkeğiyle beraber Millî Mücadeleyi birlikte yürüterek zaferle taçlandıran ve Cumhuriyeti kuran Türk milletinin ve bunun koruyucusu olarak elinde bayrağıyla Mehmetçiğin yer aldığı Cumhuriyet anıtı çevresindeki kutlama fotoğrafı, bu değerlere sahip çıkılması gerektiği mesajını vermektedir. Posta pulunda yer alan sanayi kuruluşu yapısı ise Cumhuriyetin 15. yılında kaydettiği ekonomik büyümeye işaret etmektedir. 1934 tarihli bu fotoğrafta, birinci beş yıllık sanayi planına gönderme yapmaktadır.

Fotoğraf 6: *Bolu'da Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları*

Kaynak: (2023 Türk Tarih Kurumu Takvimi, Bülent Yılmaz Arşivi)

Fotoğraf 6'da, 29 Ekim 1932 tarihli Bolu'da Belediye binası önünde gerçekleştirilen Cumhuriyet Bayramı kutlamasına ait bir görsel kullanılmıştır. Belediye binasının sağ ve sol tarafına kurulan

taklar üzerinde “Belediye Cumhuriyet Bayramı’nı Kutlular” yazısı bulunmaktadır. Sol taraftaki takın sol alt tarafında “İktisadi Unutmayınız” yazısı ve ayrı bir pankart üzerinde “Eğilmez başımıza tac yaptık hürriyeti, zaferle kalbimize yazdık Cumhuriyeti” yazısı görülmektedir. Sol taraftaki takın üstünde genç bir kadın ve genç bir erkek ellerinde meşalelerle ortalarında bulunan Atatürk fotoğrafını tutmaktadır. Bu takla, Cumhuriyetin kuruluşunda Atatürk’ün rolüne ve cumhuriyete genç neslin sahip çıkacağına vurgu yapılmaktadır. Yine pankarttaki yazıyla Mondros Mütarekesi’nden sonra memleketin içine düştüğü vaziyetten Kurtuluş Savaşı ile vatanın bağımsızlığına kavuştuğu ve milletin özgürlüğüne kavuştuğu, Cumhuriyetin dolayısıyla devletin tam bağımsızlığının önemli sacayaklarından birinin iktisadi bağımsızlık olduğu mesajı bu fotoğrafta da yinelenmiştir. Yine iktisatla ilgili vurgu 28 Haziran 1927 yılında kabul edilen Teşvik-i Sanayi Kanunu çerçevesinde atılan adımlarla ve alınan tedbirler kapsamında 1930’lu yıllarda yaşanan gelişmelere gönderme yapılmaktadır. Yine dokuma, maden, selüloz, seramik, kimya gibi ham maddeleri yurttan bulunan işletme ve fabrikaların açılmasını öngören 1934’te uygulamaya konulacak olan birinci beş yıllık sanayi planının hazırlıkları da 1931-1932 yıllarına denk gelmektedir (Ülken, 1984, s. 104-105; Eroğlu, 1981, s. 44).

Fotoğraf 7: *Beyazıt Meydanı’nda Cumhuriyet Bayramı Kutlamalarında Kız Öğrenciler ve Öğretmenleri*

Kaynak: (2023 Türk Tarih Kurumu Takvimi, İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Kütüphanesi CFA-6413)

Fotoğraf 7’de, 29 Ekim 1929 tarihli İstanbul Beyazıt Meydanı’nda Cumhuriyet Bayramı töreninde kız öğrencilerin geçit töreninin olduğu bir fotoğraf kullanılmıştır. Fotoğrafta en önde bir kız öğrencinin elinde bir Türk bayrağı ve arkada görülen binanın camlarında da Türk bayrakları mevcuttur. Özellikle kız öğrencilerin oluşturduğu geçit, Cumhuriyet yönetimin eğitime⁸ verdiği öneme özellikle kız öğrencilerin eğitime verdiği öneme işaret etmektedir. Fotoğrafla birlikte Cumhuriyetin 20. Yılı hatırası olarak basılan üzerinde köprü resminin olduğu bir posta pulu kullanılmıştır. Cumhuriyetin eğitimle ilgili kalkınma vizyonuna memleketin bayındırlık faaliyetlerinin eşlik ettiği, her alanda kalkınma ve ilerleme politikasının yansımaları görülmektedir.

⁸ Yeni rejimin eğitim sistemine verdiği önem, Cumhuriyetin ideologlarının ve politika yapımcılarının eğitim öğretim sisteminde çizdiği yol haritasında saklıdır. *Atatürk Dönemi ve Türk Modernleşmesi* kitabında H. Uzun (2024, 72-73), ortaöğretimler için *Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti (Türk Tarih Kurumu)* tarafından hazırlanan *Tarih IV* adlı kitapta eğitim sisteminin amaçlarını şu şekilde aktarmaktadır: Türk’ü çağdaşlaşma yolunda ileriye taşıyacak sistemin, Atatürk ilkeleri rehberliğinde yetişen, *hürriyet* ve *düzen* uzlaşısı temelinde ahlak ve erdemin hâkim olduğu bir toplumda genele yayılan ve hayatın her alanında aldığı öğretim ve terbiyeyi özellikle iktisadi sahada pratiğe dökabilen nesiller yetiştirmek.

Fotoğraf 8: Bursa'da Cumhuriyet Bayramı Geçit Töreninde Öğrenciler ve Öğretmenleri

Kaynak: (Bursa Kent Müzesi Arşivi/İhsan Celal Antel Koleksiyonu)

Fotoğraf 8'de, Bursa'da 29 Ekim 1943 tarihli Cumhuriyet Bayramı töreninde kız öğrenciler ve öğretmenlerinin geçit töreni ve ortada her bir öğrencinin taşıdığı harflerin oluşturduğu "Cumhuriyet yazısı", Atatürk ve İsmet İnönü posterinin olduğu tablolar mevcuttur. Yine fotoğrafta "Ne Mutlu Türküm diyene!", "Halkevi kendi evin", "Altı ok andımızdır" gibi ifadelerin yazılı olduğu pankartlar göze çarpmaktadır. Bu görselde Cumhuriyetin kız çocuklarının eğitime verdiği önemle birlikte Cumhuriyetin değerlerine, Atatürk ilkelerine sahip çıkacak yeni neslin ve halkın yetiştirilmesinde, bu ideallerin hayata geçirilmesinde önemli rolü olan eğitim ve kültür sahasında erken Erken Cumhuriyet döneminin önemli yaygın eğitim kurumlarından olan Halkevleri⁹ vurgusu söz konusudur.

Fotoğraf 9: Kastamonu'da Cumhuriyet Bayramı Kutlaması

Kaynak: (2023 Türk Tarih Kurumu Takvimi, Mustafa Karahisaroglu Arşivi)

Fotoğraf 9'da, yer alan 1930'lu yıllara ait Kastamonu'da Cumhuriyet Bayramı törenine ait fotoğrafta Cumhuriyet, yaşına nispetle biraz daha büyümüş bir kız çocuğu ile sembolize edilmiştir. Kız çocuğunun başındaki tacın ucundaki ipleri iki erkek çocuğu tutmaktadır. Çocukların tercih edilmesi, Cumhuriyetin rejim olarak "yeni ve taze" karakterine vurgu yaparken ipler, rejimin getirdiği değerlere yeni neslin sahip çıkacağına işaret etmektedir. Fotoğrafa Ankara Ulus'taki atlı asker kıyafetiyle Mustafa Kemal Paşa ve yanında Anadolu kadınının yer aldığı heykel ve daha arkada Türk bayraklı Ankara Kalesi'nin resmedildiği posta pulu eşlik etmektedir. Puldaki Ankara ve Ankara Kalesi, Millî Mücadele'nin Anadolu merkezli bir hareket olduğunu ifade ederken

⁹ 1932'de kurulan Cumhuriyet döneminde dil, tarih, okuma yazma, millî ve manevî değerlerin halka anlatılması ve inkılapların yerleşmesindeki, Türk toplumunun kültürel ve toplumsal kalkınması ve asrileşmesindeki işlevi için bk Doğaner, 2000, S. 85; Çeçen, 1990, 103; Halkevleri'nin kuruluşundaki esaslar, idari teşkilat, şubeleri, idare mesai talimatnamesi ve 1.3.1932 tarih ve 23 sayılı tamim için bk. C.H.F. Halkevleri Talimatnamesi, 1932.

heykelde yer alan kadın sembolik olarak, mücadelede Anadolu kadınının rolüne ve kurtuluş mücadelesinde cephede ve cephe gerisinde liderinin yanında ve destekçisi olduğuna dikkat çekmektedir. Bağımsızlık mücadelesinde kolektif bilincin ve milli ruhun oluşumunda Türk kadınının rolü yadsınamaz. Türk kadını sosyal, askeri, iktisadi, psikolojik olarak her alanda Türk İstiklal Harbinde mücadele sahasında var olmuş ve hayatın her alanında çarkları döndürmüştür. Millî Mücadele Ruhu ve Milli Güç Unsurları başlıklı eserinde Öztürk (2023, s. 179-189), Türk kadınının Kurtuluş savaşında protestolar, mitingler, cemiyetler yoluyla halkın bilinçlendirilmesi, aydınlatılmasında hem içerde hem dışarda kamuoyunu şekillendirmek, “uluslararası hukuk ve adaletin tesisi” için kamuoyu oluşturmak üzere baskı oluşturulmasında, toplumsal ve iktisadi olarak hayatın devam ettirilmesinde önemli vazifeler üstlendiğini belirtmektedir.

Fotoğraf 10: *Tebrizkapı’da Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları*

Kaynak: (2023 Türk Tarih Kurumu Takvimi, Prof. Dr. Murat Küçükuşurlu Arşivi)

Fotoğraf 10’da, 29 Ekim 1937 tarihli Erzurum Tebrizkapı’da bayram kutlaması konulu bir fotoğraf kullanılmıştır; fotoğraf karesi, Erzurum Kalesi’nin önünde kurulmuş “Yaşasın Türk Cumhuriyeti” yazılı bir tak, takın üstünde Atatürk portreleri, kenarlarında Türk motifi desenli kilimler etrafta Türk bayrakları ve bayram coşkusunu yaşayan sivil halkın oluşturduğu bir kompozisyonndan oluşmaktadır. Erzurum’da çekilen bir fotoğrafın tercih edilmesi, Millî Mücadele’nin önemli adımlarından olan Erzurum Kongresi’nin yapıldığı yer olması açısından anlamlı bir seçimdir; öyle ki Erzurum Kongresi devrin koşullarında, “muhakkak ki, Türk milletinin makûs tarihinde Şarktan doğan ve hızla bütün millî şuur ve vicdanı kendi ışığında derleyen bir güneşti” (Kansu, 2019, s. 112). Takta yer alan ifade de Türkiye’de rejimin cumhuriyet olacağının ilk sinyallerinin, Mustafa Kemal tarafından Erzurum’da Mazhar Müfit’e açıklanmasına referans veren fotoğraf gerçekliğinin verdiği açık bir mesajdır. Yine Erzurum, “manda ve himayenin kabul edilemeyeceğinin, kuvayı milliyenin amil ve iradei milliyenin hakim kılınacağı” ilan edildiği yerdir (Atatürk, 1934, s. 47). Takın etrafındaki kilim motifleri, Türk motifi¹⁰ olarak geçen dragon, yıldız, eli belinde, koç boynuzu ve bukağı gibi sembolleri içeren desenlerden oluşmaktadır. Bu semboller köklü bir devlet geleneğine vurgu için önem taşımaktadır. Şüphesiz birbirini besleyen tarih-kültür bileşeni ekseninde Türk tarihi, Türk kültürünün en önemli bileşenlerinden biridir. Yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti’nin fikri zeminin önemli mimarlarından olan Ziya Gökalp’in çizdiği program için de bu ideal temel teşkil etmiştir (Bayraktar, 2023, s. 4). Kilim desenlerinde yeniden doğuşu temsil eden dragon motifi; zafer ve devlet olmayı sembolize eden Mühr-ü Süleyman / Selçuklu yıldızı / Türkistan Yıldızı olarak bilinen köşeli yıldız motifi, Türkiye Cumhuriyeti’nin Kurtuluş Savaşı’nı zaferle neticelendirip bağımsız bir devlet olarak cihan devletleri arasında yerini aldığına; aile birliğini sembolize eden bukağı ise Türk’ün birliğine işaret etmektedir.

¹⁰ Kilimlerdeki Türk motifleri, sembolleri ve anlamları için bk. Duman, 2019, s. 482-493; Balkanal, 2019, s. 341-352.

Fotoğraf 11: *Konya’da Cumhuriyetin 10. Yıl Dönümü Kutlamaları*

Kaynak: (2023 Türk Tarih Kurumu Takvimi, Konya Yazma Eserler Kütüphanesi Avukat Ahmet Ergun Koleksiyonu)

Konya’da 29 Ekim 1933 tarihli Cumhuriyetin 10. yıl kutlaması konulu Fotoğraf 11’de, İnhisarlar Baş Müdürlüğü’nün kurduğu “Gazi”, “Türk milleti” ifadelerinin yazılı olduğu tak, asker ve sivillerin bulunduğu tören resmi görülmektedir. Taktaki “Yaşasın Gazi” ifadesi, Mustafa Kemal Paşa’nın Sakarya Meydan Muharebesi sonrasında aldığı Gazilik unvanına ve Millî Mücadeledeki askeri hizmetlerine atıfta bulunmaktadır. “Yaşasın Türk Milleti” ifadesi, mücadele aşamasında ve milli egemenlik ilkesinin bir gereği olarak bizzat yönetimde söz hakkına sahip olarak Cumhuriyeti kuruluşuna katkıda bulunan ve 10 yaşına girmiş cumhuriyetle birlikte Türk milletinin ebedi olarak var olacağına; “Her şeyi kendimizden bekleriz” ifadesi ise Türkiye Cumhuriyeti’nin gücünü kendinden aldığına, Cumhuriyeti yaşatacak maddi ve manevi kuvvetin Türk milletinin bizzat kendisinde mevcut olduğuna işaret etmektedir. Yine siyasi, askeri, iktisadi alanda kendi kendine yeten bir Türkiye Cumhuriyeti vurgusu yapılmaktadır.¹¹

Fotoğraf 12: *İzmir’de Cumhuriyetin 10. Yıl Dönümü Kutlamaları*

Kaynak: (2023 Türk Tarih Kurumu Takvimi, İzmir Büyükşehir Belediyesi Ahmet Piriştina Kent Arşivi ve Müzesi)

Fotoğraf 12’de, İzmir’de Cumhuriyet Meydanı’nda bulunan Atatürk anıtı çevresinde 10. yıl kutlamaları çerçevesinde düzenlenen tören fotoğrafı kullanılmıştır. Anıtın üstünde atlı asker kıyafetiyle eliyle sembolik olarak Akdeniz hedefine işaret eden “Ordular! İlk Hedefiniz Akdeniz’dir İleri” sözüne gönderme yapan Başkomutan Mustafa Kemal Paşa heykeli

¹¹ Nitekim Atatürk’ün (1934, s. 137) *Nutuk*’taki “İstiklâli tam denildiği zaman, bittabi siyasî, malî, iktisadî, adlî, askerî, harsî ve ilâ... her hususta istiklâli tam ve serbestii tam demektir. Bu saydıklarımın herhangi birinde istiklâlden mahrumiyet, millet ve memleketin, manayî hakikisile bütün istiklâlinden mahrumiyeti demektir.” şeklindeki sözleri bu hakikati her yönüyle en şümüllü biçimde ifade etmektedir.

bulunmaktadır. Heykelin alt tarafında, önde Anadolu kadını, arkasında Türk ordusu ve Türk milleti, etrafta Türk bayrakları ve tören düzeni almış halk ve askerler yer almaktadır. Mayıs ayı için 15 Mayıs 1919'da işgale uğrayan ve Millî Mücadele'nin başlangıcında önemli bir yeri olan İzmir'den bir kutlama fotoğrafı seçilmesi çok anlamlıdır; İzmir'in işgali bölgesel kurtuluş çarelerini başlatmış; yerel direniş hareketleri ve protestoların başlamasına yol açmıştır. Bu işgal yurdun her köşesindeki mücadele ruhunun canlanmasıdır (Özcan, 2023, s. 161). İzmir'in işgaliyle başlayan uyanış, 31 Ağustos'ta Dumlupınar'dan Türk ordusuna Başkomutan Mustafa Kemal Paşa'nın gösterdiği Akdeniz hedefiyle, TBMM ordularının 9 Eylül 1922'de İzmir'e girişi ve 10 Eylül'de Paşanın İzmir'e gelişi ve Anadolu'nun batısının düşmandan temizlenişiyle zaferle taçlandırılmıştır (İnan, 1973, s. 52, 79).

Fotoğraf 13: *Zonguldak'ta Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları*

Kaynak: (2023 Türk Tarih Kurumu Takvimi, Bülent Yılmaz Arşivi)

Fotoğraf 13'ta, sol tarafta "Lozan" yazılı bir harita, ortada "Cumhuriyet" yazılı bir tabelanın üstüne oturtulmuş cumhuriyetle yaşıt bir kız çocuğu, etrafında cumhuriyetin bekçisi iki genç, sağ tarafta ise "Sevr" yazılı bir Osmanlı haritasının yer aldığı Zonguldak'ta 1934 yılında gerçekleşen Cumhuriyet Bayramı tören fotoğrafı yer almaktadır. Temelleri Lozan Antlaşması'yla atılan Türkiye Cumhuriyeti'nin Türk gençliğine emanet edildiği, Atatürk (1934, s. 336), tarafından Nutuk'ta "Ey Türk Gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk cumhuriyetini, ilelebet, muhafaza ve müdafaa etmektir." sözleriyle en sarîh şekilde ifade edilmiştir. Yine fotoğrafla, 24 Temmuz 1923'te imzalanan, Tüm dünyaya tam bağımsız bir Türkiye'nin ilanı olan Lozan Barış Antlaşması'nın, her ne kadar ölü doğmuş bir antlaşma olsa da her alanda varlığı yok sayılan, bitmiş tükenmiş bir Osmanlı Devleti'ni onaylayan Sevr Muahedesi'nin geçersiz kılındığı mesajı verilmiştir.¹²

Nitekim Misâk-ı Millî Türkiye Cumhuriyeti'nin yol haritasıdır. Bu misak yalnızca haritadan ibaret değildir. Toprakla birlikte Cumhuriyetin düşün haritasıdır. Nitekim Atatürk (2020, s. 66) bu noktai nazarı şu sözleriyle teyit etmektedir: "Mîsâk-ı Millî şu hat bu hat diye bir hiçbir vakitte hudud çizmemiştir. O hududu çizen şey milletin menfaati ve Heyet-i Celîlenin isâbet-i nazarıdır yoksa bu haritası mevcûd bir hudud yoktur." Sakarya Savaşı'nın stratejisi gibi görünen "Hattı müdafaa yoktur sathı müdafaa vardır. O sath, bütün vatandır (Gazi Mustafa Kemal, 2015, s. 463)." stratejisi de aslında sadece Sakarya Savaşı'nın değil Türk Milli Mücadelesinin, Türk Kurtuluş Savaşı'nın temel stratejisidir. Vatan somut ve soyut amilleriyle bir ruhtan oluşmaktadır. Zira bu strateji sadece

¹² Lozan Antlaşması," yenilgiye uğratılarak, görünürde parçalanmış olan, ama yıkıntıları üzerinden yükselerek, dünyanın en güçlü uluslarına karşı koyan ve yaklaşık olarak tüm ulusal dileklerinin sağlamış olan bir ulusun ölüm-kalım savaşının son safhası olmuştur. (Sonyel, 2008, s. 2006). Lozan Antlaşması, Batıyla eşitlik esasına dayalı ilişkileri tesis eden bir eşitlik belgesi, dünya kamuoyuna millileşme politikalarının ilan edildiği iktisadi anlamda tam bağımsız bir ülke, Sivas Kongresi'nde varlığını ortaya koyarak uluslararası arenada varlığını tescil ettiren siyasi bağımsızlık belgesi olması hasebiyle önem taşımaktadır (Ural, 2023, s. 141).

savaş için belirlenmemiş vatani ayakta tutacak siyasi, ekonomik, kültürel, askeri tüm amilleri içermektedir.

5. Sonuç

Cumhuriyetin 100. yılı dolayısıyla Türk Tarih Kurumu tarafından 2023 yılında hazırlanan takvimde erken Cumhuriyet döneminin Cumhuriyet Bayramı kutlamalarına ait görsel malzemelerin göstergebilimsel yöntemle analizi yapılmıştır. Takvim yapraklarında kullanılan görseller, fotoğraf ve üzerine grafik tasarımı eklenen posta pullarından oluşmaktadır. Çalışmada posta pulları da fotoğrafla birlikte analize tabi tutulan görselin içinde bir bütün olarak değerlendirilmeye alınmıştır; görsellerin içerdiği imgeler ve ilettiği mesajlar toplu olarak çözümlenmiştir.

Araştırma sonucunda Cumhuriyet Bayramı törenlerine ait görsellerin tekrarlayan iller hariç doğusundan batısına kuzeyinden güneyine Türkiye'nin tamamını temsil edecek şekilde seçildiği görülmüştür. Yine görsellerin Türkiye Cumhuriyeti'nin bağımsızlık mücadelesinin, kurtuluş ve kuruluş serüveninin panoramik görüntüsünü sunduğu; imgelerin, fotoğraf gerçekliğiyle tarihe tanıklık ettiği görülmüştür. İzmir'in işgalinden kurtuluşuna, Lozan Antlaşması'yla tam bağımsız bir Türkiye'nin ilanı ve yeni kurulan devletin gelecekte takip edeceği iç ve dış siyasetin istikameti fotoğraflarla hedef kitleye sunulmuştur. Cumhuriyetin ve cumhuriyet değerlerinin korunması gerektiği, bu değerlerin muhafazası ve müreffeh bir devlet olmak için eğitimin önemi ve durmadan çalışmak gerektiği, tam bağımsız her alanda kendine yeten güçlü bir devlet vurgusu yapılmıştır.

Fotoğraflarda lider, kadın, çocuk, asker, bayrak temsilleri ön plana çıkmaktadır. Görsellerde ve posta pullarında kurucu rolünü vurgulamak üzere Atatürk fotoğraflarının; egemenliğin halka ait olduğunu vurgulamak üzere halk fotoğraflarının; yaşlısı, genci, kadını erkeğiyle topyekûn bir mücadele sonucunda Kurtuluş Savaşı'nı zaferle neticelendirip Cumhuriyetin, tüm halkın kazanımı olduğu vurgulanmıştır. Ayrıca fotoğrafların hem yaygın hem örgün eğitime hizmet etmesi bakımından tarih şuuru oluşturmak ve ulusal duyguları canlı tutarak, coşturarak kolektif hafızanın ve kolektif kimliğin oluşumuyla milli bilinç aşılama fikrine de hizmet ettiği görülmüştür. Güçlü devlet geleneğine sahip Türk'ün, birlik ve beraberlik ruhuyla kurduğu Cumhuriyetin, 100. Yılına eriştiği ve müreffeh biçimde ilelebet yaşayacağı mesajı verilmiştir.

Kaynakça

Arşiv Kaynakları

Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi

BCA. 490-1-0-0/3-13-26, 26.09.1936.

BCA. 490-1-0-0/2-9-12, 26.09.1936.

BCA. 490-1-0-0/4-16-18, 10.03.1938.

BCA. 180-9-0-0/6-38-4, 24.9.1928.

Kitap ve Makaleler

Alpaslan, E. (2019). Cumhuriyet'in ilk yollarında Bursa'da cumhuriyet bayramı kutlamaları (1934-1945). *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, 6 (1), 104-135.

Anameriç H. & Rukancı F. (2011). *Posta pullarında Başkent Ankara*. Ankara: Vehbi Koç ve Ankara Araştırmaları Merkezi VEKAM.

Atatürk, K. (1934). *Nutuk* (1919-1920) (C I). İstanbul: Devlet Matbaası.

- Balkan, Z. (2019). Türk kültürünün değer yargılarını yansıtan kilim motiflerine tasarım açısından alternatif bir yaklaşım; Kaat'ı sanatında uygulamaları. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 35, 341-352.
- Barthes, R. (1977). *Elements of semiology*. (A. Lavers and C. Smith, Çev.). New York: Noonday Press.
- Barthes, R. (2023). *Göstergebilimsel serüven*. (M. Rifat-S. Rifat, Çev.). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Bayraktar, L. (2023). *Cumhuriyetin düşünürleri*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Bolat, B. S. (2007). Milli bayram olgusu ve Türkiye’de yapılan Cumhuriyet Bayramı kutlamaları (1923-1960). [Yayımlanmış doktora tezi]. Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Ankara.
- Bourgoing, J. (2008). *Takvim zamanın efendisi midir?* (O. Turkey, Çev.). 2. Baskı. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Burke, P. (2003). *Afişten heykele minyatürden fotoğrafa tarihin görgü tanıkları*. (Z. Yelçe, Çev.). İstanbul: Kitap Yayınevi.
- C.H.F. Halkevleri talimatnamesi. (1932). Ankara: Hakimiyeti Milliye Matbaası.
- Çeçen, A. (1990). *Halkevleri /Atatürk’ün kültür kurumu*. İstanbul: Gündoğan Yayınları.
- Çiftçi D & Çiftçi O. (2021). Toplumsal bellek mekânı olarak yapraklı takvimler: 2020 Türkiye Gazetesi takvimi üzerine bir inceleme. *Folklor/Edebiyat*, 27(106), 537-561.
- Doğaner, Y. (2000). Atatürk inkılâbının yerleşmesinde Halkevlerinin rolü. *Kök Araştırmalar*, II (2), 77-98.
- Düşünceleriyle Atatürk* (5. Baskı). (A. İnan Der.). (İ. Parmaksızoğlu Sad.). Ankara: Türk Tarih Kurumu
- Duman, H. (2019). Türk mitolojisinde ejderha. *Uluslararası Beşerî Bilimler ve Eğitim Dergisi*, 5(11), 482-493.
- Gazi Mustafa Kemal (2015). *Nutuk* (1. Baskı). (N. Bayramoğlu -K. Güran ed.). İstanbul: Kaynak Yayınları.
- İdem, T. (2021). Erzurum’da Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları (1938-1944). *Uluslararası Ekonomi Siyaset İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, 4 (4), 194-206.
- İnan, A. (1973). *Türkiye Cumhuriyeti ve Türk devrimi*. Ankara: Başbakanlık Basımevi.
- İnan, A. (2023). *Atatürk’ten mektuplar* (5. Baskı). Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Kansu, M. M. (2019). *Erzurum’dan ölümüne kadar Atatürk’le beraber* (C I) (6. Baskı). Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Makine ve Kimya Endüstrisi kurumu kanunu. (1950, 15. Mart) *Resmî Gazete* (Sayı: 5591) Erişim adresi: https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc032/kanuntbmmc032/kanuntbmmc03205591.pdf, Erişim tarihi: 22.91.2026.
- Mattelart A. & Mattelart M. (1998). *İletişim kuramları tarihi*. (M. Zıllıoğlu, Çev.). İstanbul: İletişim.
- Mitchell, W.J.T. (1986). *Iconology image, text, ideology*. Chicago and London: The University of Chicago Press.

- Özcan, A. (2023). *Sabır, savaş, zafer I. Dünya Savaşı ve Millî Mücadele döneminde Türk zaferleri*. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi.
- Özlü, H. (2019). Türkiye’de savunma sanayi gelişim tarihi içinde makine ve kimya endüstrisi kurumunun kuruluş dönemi faaliyetlerinin analizi. *Savunma Bilimleri Dergisi*, 18 (1), 177-216.
- Öztürk, C. (2023). *Millî Mücadele ruhu ve millî güç unsurları*. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi.
- Shapiro, G. (1974). Intention and interpretation in art: a semiotic analysis. *The Journal of Aesthetics and Art Criticism*. 33(1), 33-42.
- Sonyel, S. (2008). *Mustafa Kemal (Atatürk) ve Kurtuluş Savaşı (yeni belgelerle) 1918-1923 (C III)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Sönmez, C. S. (2004). Cumhuriyetin onuncu yıldönümü kutlamaları ve 26 Ekim 1933 Tarihli Genel Af Yasası. *Atatürk Yolu Dergisi*, 9(33), 89-101.
- TBMM Zabıt Ceridesi*, Devre 5, Cilt 20, İçtima Senesi 3, 1. İnkat / 1.11.1937.
- 2023 Türk Tarih Kurumu (TTK) Takvimi*.
- Tozoğlu, A. E. & Kaymaz, E. & Sezen, Ö. S. (2022). Ankara’da milli bayram kutlamaları: Erken cumhuriyet dönemi’nde kamusal performatif biçimleri. *Ankara Araştırmaları Dergisi*, 10 (2), 203-228.
- Tunç, A. (2024). Afyonkarahisar’da cumhuriyet bayramı kutlamaları (1934-1948). *Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11 (2), 52-77.
- Türkoğlu, N. (2007). *İletişim bilimlerinden kültürel çalışmalara toplumsal iletişim tanımlar, kavramlar, tartışmalar*. İstanbul: Kalemus.
- Ural, S. (2023). *Savaşa son veren antlaşmalar (Millî Mücadele dönemi)*. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi.
- Uzun, H. (2024). *Atatürk dönemi Türk modernleşmesi*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Ülken, Y. (1984). *Atatürk ve iktisat iktisadi kalkınmada etkinlik sorunu ve “eklektik model”* (2. Baskı). Ankara: Türkiye İş Bankası Yayınları.

Ek 1: 26.09.1936 tarihli Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliği tarafından Dahiliye Vekaleti ve CHP Genel Sekreteri Saffet Arıkan imzalı Cumhuriyet Bayramı kutlamasının icrasına yönelik yapılan hazırlıkları içeren tamim

CUMHURİYET HALK PARTİSİ
Genel Sekreterliği

Sayı
7/866

Ankara : 26.IX.936

Bağlı :

Vali ve C.H.P. Başkanlığına

Önümüzdeki 1936 cumhuriyet bayramı için Genel Kurulunun hazırladığı Öğreneği bağlı olarak sunuyorum.

İlgili olan Kültür , Millî Müdafaa ve Hariciye Bakanlıklarına ve bilgi olmak için de diğer Bakanlıklara , Genel İspekterlere ve bütün ulusal Kurumlar genel merkezlerine yazılmıştır . Bakanlıklar da ilgili buyurman ve işyerlerine icap eden emelleri verecektir .

Bu Öğreneğe göre Örgütlerinize düşen ödevlerin genel çizgilerini aşağıda yazıyorum :

- 1.- Kurulacak kutlama Komisyonlarında Öğrenekte yazılı esasların yerin icaplarına göre taptama şekillerini hazırlamak ,
 - 2.- Öğreneğin İl merkezinde ve bağlı olan bütün Örgütlerde taptanmasını düzenlemek ve terkimek ,
 - 3.- Konferanslar , temsililer ve sair gibi işleri Halkevlerini de birlikte çalıştırarak düzenlemek ,
 - 4.- Halk Kütüphanelerini kurup işletmek .
- Halkevlerine ayrıca merkezden Öğrenek yollamadık . İl teşkilatımız , yetecek kadar Öğreneği kendilerine verecek , bayram hazırlığına ve bayrama Evlerin katılmasına düzenleyip sağlayacaktır . Halkevlerine yalnız Genel olarak bu ödevler yazılmıştır .

Saygılarıma sunarım.

Dahiliye Vekaleti ve
C.H.P. Genel Sekreter Vekili

S. Arıkan

Örgütlere ve ilgililere verilmek üzere ayrıca posta ile Öğrenek gönderilmiştir.

490 01 3 13 25